

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1011

מסכת מנחות נ"ח - ס"ד ♦ מקוואות ט', ה' - י', ב'

בס"ד, כ"ח תשרי תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ המקדש על יין שאינו משוכח
- ♦ להיכן נעלם היום החמישים של ספירת העומר?
- ♦ הרא"ש - "דרך המקרא שאינו משגיח על חסרון האחד"
- ♦ המקור לגימטריה "עם הכולל"

♦ שאלת "שני האתרוגים"

- ♦ למי שייכים המטבעות המשתלשלים לקופות הצדקה?
- ♦ נסיעת הצלה בשבת, בכחה להציל מהחטא?
- ♦ הנוסע בשבת והתבקש להסיע יהודי חולה לבית חולים
- ♦ הידור במצווה לאחר קיומה

דבר העורך

פני מלאך

לומדי הדף היומי באשר הם, יודעים כי התכונה העיקרית הנדרשת להצלחת הלימוד היא ההתמדה. לא רק עצם העובדה שעליהם להתמיד ולהגיע בכל יום לבית המדרש או אל המשרד בו מתקיים השיעור, כי אם גם הריכוז בשעת השיעור עצמו, שמעלתו עצומה וחשובה להבנת דברי הגמרא לעמקם וזכירתם לאורך זמן.

בנושא חשוב זה גם התבטא פעם החזו"א זצ"ל (באדיבות עורך מעשה איש), כאשר נוכח בשני בחורים שפסקו לרגע קט מלימודם ושוחחו על הא ועל דא. שני הבחורים הללו גדלו ברבות הימים לתלמידי חכמים גדולים ומפורסמים, ועד היום הם אינם יכולים לשכוח את דברי החזו"א שהתקרב אליהם ואמר באוזניהם דברי כיבושין: **כמה גדולה היא מתיקות ונעימות התורה!** אין לשער את הטעם ואת ההנאה אחרי שקידה של שלש וארבע שעות רצופות ללא הפסקה. בלי זה אי אפשר אף לתאר מה היא הרוחניות הזאת, וקל וחומר אחר חמש שעות - כמה רוממות יש! איך אפשר למי שיש לו את האפשרות הזאת, להפסיק את הרציפות, ולהפסיד בידיים נועם כזה! **הרי זה כמו להוריד קדרה המתבשלת מן האש, לתת לה להתקרר ואחר כך להשיבה....** עיניו של החזו"א זצ"ל ברקו והוא הניף את ידיו בהמשיכו את

דף ס/א מי בעינן שימה כנתינה

למי שייכים המטבעות המשתלשלים לקופות הצדקה?

קופת הצדקה המפורסמת שעמדה בבתיהם של אבותינו בגולה, יועדה להחזקת עניי ארץ ישראל שחירפו את נפשם על התורה ועל העבודה בארץ הקודש. פעם אחת אירע, שיהודי קהילה מסויימת נזקקו לסכום גדול עבור מטרת צדקה חשובה והועלה רעיון להשתמש בכספי הצדקה שהצטברו בקופות הצדקה עבור מטרה זו.

הקופה שייכת לעניים, והם זוכים במטבעותיה: ובכן, כאשר אדם נודר צדקה עבור עני פלוני, נחלקו האחרונים אם הוא רשאי לשנות מדיבורו ולהעניק את הצדקה לעני אחר (עיי' "קצות החושן" סימן ר"ב). אולם, במקרה דנן, טען הגאון רבי מרדכי זאב אטינגא, מחבר ספר "מפרשי הי"ם" על בבא קמא וגיסו של בעל ה"שואל ומשיב", כי לכל הדעות, אין בעלי הקופות רשאים לתת את כספי הצדקה שנצברו בהן לעניים אחרים. זאת, מאחר שהקופה שייכת לעניים, וברגע שהמעות הוכנסו לתוכה, העניים זכו בהן ושוב אין אדם רשאי ליטול מהן את ממונם (שו"ת "מאמר מרדכי" סימן ט"ו). אלא, שבעל ה"בית יצחק" (שו"ת או"ח סימן כ"א ס"ק ב') טוען, כי לפני ההכרעה בנושא זה, יש לתת את הדעת על דברי בעלי התוספות בסוגייתנו, כלהלן.

בגמרתנו מבוואר, כי "נתינת" הלבונה במנחה האמורה בתורה, משמעה נתינה בשיעור כזית. בעלי התוספות (ד"ה "מי בעינן שימה דומיא") מבארים, כי כל נתינה שבתורה אינה נתינה של "כל שהוא", אלא נתינה בעלת שיעור. כאשר מדובר לעניין מאכלים הרי שהנתינה מוגדרת ככזו רק בנתינת "כזית", ואם בממון עסקינן, רק נתינת ממון שווה פרוטה נחשבת "נתינה". והנה, במצוות צדקה אמרה התורה (דברים טו/י) "נתון נתון", וציוותנו לתת צדקה לעני המבקש ממון ולא להחזיר את פניו ריקם. מכאן, שמצוות צדקה מתקיימת בנתינת פרוטה לכל הפחות, והנותן צדקה פחות משווה פרוטה, לא קיים את המצווה.

לעילוי נשמת

הר"ד **יצחק פרי** ז"ל ב"ר שמואל זינוויל ז"ל

שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיץ במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב

נלב"ע ג' בחשון תשס"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - בארץ ובארה"ב

לעילוי נשמת

מרת **נאוה בראל** ע"ה

ב"ר חיים ז"ל

נלב"ע ל' בתשרי תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חיה רחל וינברג** ע"ה

ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע כ"ט בתשרי תשמ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידיו
הר"ד **מנחם וינברג** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ד **יהושע וייסנר** ז"ל

ב"ר חיים צבי ז"ל

נלב"ע ב' בחשון תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו ידידנו
הר"ד **זאב סלומון** ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **שרה לויטס** ע"ה ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ל' בתשרי **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

כעת, ממשיך ה"בית יצחק" לטוות את רעיונו, ניווכח, כיצד "רווח" זה שהעניים זכו בו ברגע זה, שיש לתת להם פרוטה לכל הפחות, יעמוד לרועץ לעניי קופת הצדקה שבה אנו עוסקים.

הקופה שייכת לעניים, ומשום כך אינם זוכים במטבעותיה... כל בר דעת מבין, שבעל הבית המשלשל מעות לקופת הצדקה, מבקש בכך לקיים מצוות צדקה. לאור האמור, גם אם הלה יניח מספר דינרי זהב בקופה הוא לא יקיים את המצווה, שהרי עניי ארץ ישראל רבים המה, ובו ברגע שהוא מזכה להם את הצדקה היא מתחלקת ביניהם בשווה, ונמצא שכל אחד מהם זוכה בפחות משווה פרוטה והוא לא קיים את המצווה... האפשרות היחידה העומדת בפני בעל הבית היא להתנות, כי הוא אינו מזכה את המעות לעניים, עד שיגיעו לידיהם, והללו שהמעות יגיעו לידיהם בוודאי יזכו בנתח ששווי אינו פחות מפרוטה, וכך יזכה לקיים את המצווה. מעתה, לא ניתן לומר כי אין רשות ליטול מעות מקופת הצדקה אחר שזכו בה "ענייה", שהלא בעל הבית אינו מתכוון להקנות להם את המעות...

לכסוף הוא מסיק, כי למרות הכל, שונה היא מצוות צדקה מכל נתינות האמורות בתורה, שגם הנותן צדקה בפחות משווה פרוטה מקיים את המצווה (עיי' שם בהוכחותיו. וכן נקט המהר"ל דיסקין זצ"ל, ועיי' ב"דרך אמונה" ה' מתנות עניים ה' א' ב"ביאור הלכה").

רבני בית מדרשנו סיימו נידון יפהפה זה מתוך התפעלות ואמרו, "ראו מה יפה כוחה של שורה בתוספות במסכת מנחות העוסקת בנתינת לבונה בקומץ מנחה, עד שהיא מגעת לקופות הצדקה שבכל בית יהודי..."

דף טו/א ופרש מצודה להעלות דגים

נסיעת הצלה בשבת, בכחה להציל מהחטא?

הראשונים נחלקו בסוגייתנו במחלוקת יסודית ביותר לגבי הלכות שבת, אשר השלכותיה מעשיות כל כך, שבלתי ניתן להמנע מפירוט השיטות, לכל הפחות בקצרה. כמעט בכל שבת, נזקקים להסיע חולה לבית חולים. כמובן, שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, ומצווה מן התורה לחלל עליו את השבת. במאמר שלפנינו נבדוק, אם מעשה עבירה שבסופו של דבר הציל חיים נחשב כמעשה עבירה.

בסוגייתנו נחלקו רבא ורבה במקרה הבא [לפי האיכא דאמרי]. יהודי שהה באגם בשבת קודש ועסק בדיג. להפתעתו הרבה, כאשר העלה את הרשת מן המים, בנוסף לדגים שנאחזו בה, פרפר בתוכה תינוק קטן אשר חייו ניצלו על ידי הדיג. לדעת רבה, הדיג פטור ממעשה חילול השבת שכרוך בשליית הדגים מן המים, שהרי סוף סוף במעשה זה הציל את התינוק. רבא חולק וסובר, כי מאחר שכוונתו היתה לדיג בלבד, התוצאה הנלווית למעשהו אינה משנה אותו ממעשה עבירה למעשה הצלה. להלכה, נחלקו הראשונים. הרמב"ם (ה' שבת פ"ב ה' ט"ו) פוסק כי הדיג פטור, והראב"ד חולק וסובר שהוא חייב.

הנוסע בשבת והתבקש להסיע יהודי חולה לבית חולים: מכאן, שכאשר נבקש לדעת אם יהודי שחילל את השבת על ידי נסיעה ברכבו, ולפתע עצרוהו באמצע הרחוב כדי שישעו לבית החולים יהודי שהתעלף, חייב על נסיעתו עד שנקלע למקום שבו נדרש לחלל את השבת להצלת החולה, הרי שלדעת הראב"ד הוא חייב ולדעת הרמב"ם הוא פטור, משום שהתברר כי נסיעתו לאותו מקום הצילה חיים. ברם, הדברים אינם פשוטים כלל ועיקר והם תלויים בשני סייגים, כפי שיבואר להלן.

מעשה "הצלה", רק אם כבר היה צורך בהצלה: הגאון רבי יהודה נאג'ר טוען (לימודי ה' לימוד ר"ג, עיי' שם שהוכיח כן מתוס' בסוגיין, וכן מצדד "אמרי בינה" ה' י"ט סימן ג' ד"ה ודע), כי כל נידון סוגייתנו אינו אלא כאשר מעשה העבירה התרחש לאחר שהיו זקוקים למעשה חילול השבת לצורך ההצלה. אך אם בשעת העבירה לא היה בה צורך כמעשה הצלה, כגון, נהג המכוננית שהחל את נסיעתו עוד טרם החולה לקה בליבו, לכל הדעות לא ניתן להחשיב את מעשהו כמעשה הצלה, ורק על נסיעתו עם החולה הוא פטור, אך לא על נסיעתו קודם לכן [ועיי' שם עוד בספר "תורת היולדת", שיש להעדיף לכתחילה את הנהג שומר השבת, שאינו נוסע אלא משום פיקוח נפש].

מעשה עבירה במזיד, אין לו תקנה: בנוסף לכך, קיימת מחלוקת אחרונים בדעת הרמב"ם. הגאון רבי מאיר אויערבאך זצ"ל ("אמרי בינה" שם) כותב, כי פסקו של הרמב"ם, שמעשה העבירה נחשב כמעשה הצלה, מתייחס הן למקרה שהעבירה נעשתה בשוגג והן אם נעשתה במזיד. אולם, הגאון בעל "צפנת פענח" (פ"ב מהל' שבת) חולק וסובר, כי לא נאמרו דברי הרמב"ם אלא במעשה עבירה בשוגג, אך יהודי שחילל שבת במזיד, לא יועילו לו כל מעשי הצלה שבעולם כדי להפוך לטובה את כוונתו הזדונית. מעתה, לדעת ה"צפנת פענח", אם הנהג נסע בשוגג, עדיין דינו תלוי ועומד במחלוקת הרמב"ם והראב"ד. אך אם חילל את השבת במזיד, נסיעתו עד למקום החולה נחשבת כחילול שבת גמור גם לשיטת הרמב"ם (עיי' באריכות בספר תורת היולדת, פרק י"ג הערה ט', שייחס שיטה זו לביאור הלכה ולקובץ הערות) [ראוי לציין את דברי ה"שפת אמת" ו"החזון איש" מנחות מ"ב י"ח, שציידו לומר, כי הנידון בסוגייתנו הוא לגבי חיוב חטאת בשוגג, אך לכל הדעות במזיד הוא פטור מעונש].

דף טו/א הבא שמינה לכתחילה ושחוט

היזור במצווה לאחר קיומה

מחלוקת עצומה בעניין קיום המצוות, תלוייה ועומדת בפירוש דברי גמרתנו.

שאלת "שני האתרוגים": בעולם הישיבות רווחת השאלה הידועה לגבי "שני האתרוגים". האתרוג האחד מהודר מאין כמוהו, אך קיים ספק אם הוא כשר. האתרוג השני כשר לכל הדעות, אך ההידור ממנו והלאה. ברור לכל, כי בעל שני האתרוגים ייטיב לעשות אם יטול את שניהם בזה אחר זה, אלא

דבריו: ואחר שש שעות של לימוד, שוכח האדם מכל העולם וענייניו, ומדבק בדברים רוחניים, ואחר שבע שעות האדם מרגיש קרוב לקב"ה ואין לו מהנאות העולם כלום, ומתמלא שמחה, ואחר שמונה שעות אפילו לא נופלת בלבו מחשבה של תאוות וחומריות, וכולו משתוקק לאלוקיו. ואחר תשע שעות כולו קדוש למעלה למעלה, ולאחר עשר שעות - אמר החזו"א: עין לא ראתה, אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו ורגשותיו.

כמובן שהחזו"א, שהתמדתו ויגיעתו בתורה הקדושה אינם ניתנים לתיאור, יכול היה לומר את הדברים ממעמקי ליבו מתוך הויותו, ואילו אנו נלמד מארחותיו על מעלתה של הרציפות וההתמדה בלימוד התורה.

על החשיבות העצומה שייחסו גדולי ישראל שבכל הדורות, ללימוד התורה ברצף בלא כל הפרעות, נוכל ללמוד גם מהמעשה שלפנינו:

הגאון רבי יוסף תאומים, בעל פרי מגדים, היה בצעירותו מלמד בעיר קרמארנא הסמוכה ללבוב. את ארוחותיו אכל בבית הורי תלמידיו.

ויהי היום ותכונה רבה ניכרה בבית הורי אחד מתלמידיו הפרי מגדים. היום, כך אמר האב לילדיו, יאכל אצלנו תלמיד חכם גדול. בעלת הבית טרחה והכינה ארוחה ראויה ומכובדת כראות מפת תחרה לבנה כשגל נפרסה על השולחן, ובמרכזו הציב בעל הבית בקבוק יין ישן נושן השמור עמו לאירועים נדירים.

הילדים הולכשו בקפידה ופניהם התמימות לבשו ארשת חג. השעה המיועדת לבואו של הצדיק באה ובית התקברה והלכה, וכל בני המשפחה כבר המתינו בפתח הבית כדי לקבל את פני האורח.

שעה ארוכה חלפה, אך דמותו של הפרי מגדים עדיין לא נראתה באופק. בעלת הבית כבר הספיקה להשיב את הסירים אל התנור כדי לחמם שנית את התבשילים, ומשחלף זמן נוסף חילקה מגדנות לילדיה כדי להרגיע את סבלנותם שפחתה והלכה. בוודאי הוא שקוע בתלמודו ולא שם לב ששעת צהרים חלפה עברה לה, אמר בעל הבית לילדתו הקטנה. גלש נא אל בית המדרש, פני אל הרב במלא הכבוד הראוי ואמרו לו שאנו ממתינים.

הילדה נשאה חיש קל את רגליה אל בית המדרש ובני הבית נעמדו שנית על מפתח הדלת כדי לצפות באחותם הקטנה המלווה את הצדיק. לאחר דקות אחדות שבה הילדה לבנה ומבוהלת כהוגן. מרוב התרגשות היא לא היתה מסוגלת להוציא משפתים מסודרים מפיה, וכל שהצליחו בני המשפחה להבין, היה, שאכן הפרי מגדים נמצא בבית המדרש ודברים נדירים מתרחשים שם. משראה כך אביה, לבש את מעילו העליון ונחפז בעצמו אל בית המדרש.

כדי להעביר במדויק את שראה בעל הבית בבית המדרש, נצטט את דבריו של המספר (בהקדמה לספר נוסריקון) במילותיו הוא: **"וילך הבעל הבית בעצמו אל בית המדרש ויתחלחל מאד בבואו אל הבית מדרש, וכראותו כי הולך בבית אנה ואנה ופניו פני להבים ותארו דומה למלאך ה' צבאות, וישב לביתו ויאמר אל אנשי ביתו: הנה איש אלקים קדוש הוא, דומה למלאך ה' צבאות, ומלאך אינו צריך לאכול! נחכה מעט עד יעבור וישוב למדרגת אדם"**.

צלילי ערב נטו והלילה פרח את כנפיו על העבירה קרמארנא, כאשר סוף סוף הגיע בעל פרי מגדים אל בית המשפחה. בכבוד רב התקבל הצדיק ולאחר כמה מילות נימוס, הנין בעל הבית לשאול את אורחו הדגול בדבר המראה רויי ההוד שנגלה לעיניו בבית המדרש. בעל פרי מגדים שהיה אחוז בשרעפיו בעת לימודו, כלל לא ידע שהילדה ואביה ביקרו בבית המדרש, ואמר להם שלפני זמן מה, הוא סיים את חיבורו על חלק "אורח חיים" של השולחן

ערוך **והיום הוא שיחור בראשו את כל החיבור** כדי לראות אם לא טעה במקום כלשהו. כח ריכוזו העצום והעולם הרוחני בו היה נתון, הרימו אותו בכמה מדרגות אל-על, עד שכלפיו היה הזמן כלא היה וכמובן שלא הבחין כי הגיעה עת צהרים.

בעל פרי מגדים סיים את דבריו, ובעל הבית הוסיף ואמר לו, שגם ביתו הקטנה התרשמה כה עמוקות למראהו, עד שלא צעקה באזניו בקול גדול, אלא משכה קלות במעילו כדי לעוררו משרעפיו, ומשראתה שאינה נענית פנתה והלכה לה.

בעל פרי מגדים התרגש לשמוע על תמימותה של הילדה הקטנה שרצתה מחד גיסא לקיים את דברי אביה, ומאידך גיסא נמנעה מהפריע לגאון שהיה שקוע בתלמודו, ועמד וברכה בחום שתזכה לאריכות ימים ושנים.

רבי יוסף תאומים הבין, כי אם הילדה היתה מפסיקה אותו ממחשבתו העמוקה בה החל מאז שעות הבוקר לחשב בראשו את כל חידושי, שוב לא היה עיונו כבתחילה, ולמרות שניחן במח חריף לא היה מצליח להגיע לאותה רמת לימוד, ומשום כך בירך את הילדה שתזכה לאריכות ימים.

הכותב מסיים את דבריו ואומר, שאת המעשה הוא שמע מפיה של הילדה עצמה, בהיותה ישיבה שעברה את גיל התשעים.

יהי רצון שזוכה לטעום מצוף התורה ולהתענג על זיונה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נח/א מוצא שפתיך תשמור

אמת!

ה"חזון איש" זצ"ל נהג להתפלל מדי יום מנחה גדולה בשעה מסויימת.

מעשה ונתקשו לכנס מניין לבית הכנסת שבביתו לשעה האמורה. רק רבע שעה לאחר השעה הקבועה נמצא העשירי למניין. אלא שאז צצה בעיה חדשה. אחד הנוכחים שאל את ה"חזון איש", "הזמנתי אדם לביתי לשעת הצהריים, ועקב איחור התפילה, אותו אדם ימתין עלי, מה עלי לעשות?"

אין כאן שאלה כלל, השיב ה"חזון איש", יבוטל המניין על ידך, ומדיבור האמת לא תזוזו!...

ואכן כך היה - נתבטל המניין אותו יום... ("מדבר שקר תרחק", קמ"ג).

דף נח/א שאור בל תקטירו

... ולמה אין מערבין בה דבש

בנוסח "פיטום הקטורת" נאמר: "אילו היה נתון בה קורטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש? מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (סידור התפילה).

אריכות זו, לשם מה באה?

הרדב"א (ח"ד סימן א' קי) פירש, כי נוסח זה בא לשלול את הסברה שלא נאסרה אלא הקטרת דבש כשהיא לעצמה, ולא בעירוב מעט ממנו בהקטרות אחרות, לכך אמרו "...מפני שהתורה אמרה ... לא תקטירו ממנו"; אפילו מעט ממנו, קורטוב של דבש - אסור.

והרבי מקוקצ' זצ"ל פירש על פי דרכו: ולמה אין מערבין בה דבש? - מפני שהתורה אמרה! אל תלאה עצמך לחפש טעם. אסור וזהו!...

דף נח/א קרבן ראשית תקריבו

שביל הזהב

שאור - אמר ה"שואל ומשיב" - מסמל את החמוץ ביותר, ודבש מסמל את המתוק ביותר. שני קצוות יש לבחור בשביל הזהב, לא להקצין לימין ואף לא לשמאל (רמב"ם הלכות דעות פ"ב א'): אין להקריב לא שאור ולא דבש לעבודת ה'. אולם, כשאדם מתחיל בעבודת ה' - "קרבן ראשית תקריבו אותם" - **עליו** לילך על גבול הצד שכנגד כדי לשבר את המידות, ורק לאחר מכן לשוב אל הדרך הממוצעת... כפי שכתב הרמב"ם ("טללי אורות", ויקרא).

דף נט/ב שמה כל דהו

שימה ונתינה

הגמרא מלמדת, כי 'שימה' פירושה 'משהו', בכמות מזערית, אולם 'נתינה' עניינה בשיעור חשוב.

בכך פירש הנצי"ב את הפסוק האומר: "וכל מדוי מצרים הרעים... לא **שימם** בכך ונתנם בכל שונאיק".

שיש לברר, את מי מהם יטול תחילה, את הספק כשר אך מהודר, או את הכשר שאינו מהודר. למען האמת, שאלה זו נוגעת לכל יהודי ויהודי, שלאחר שקיים את מצוות ארבעת המינים נפל לידי אחרוג מהודר שאין כדוגמתו, האם יש עניין בכך שישוב ויטול את הלולב עם האחרוג המהודר, לאחר שכבר קיים את המצווה. במאמר הבא נבחן שתי דעות סותרות בנידון ונעמוד על שורש הדברים.

אם מצווה אין כאן, במה יש להדר: הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל הורה, כי תחילה יש ליטול את האחרוג הספק כשר אך המהודר. זאת, מאחר שאם יטול תחילה את האחרוג הכשר, ייצא ידי חובת המצווה ושוב אין תוחלת בנטילת האחרוג המהודר. לפיכך, יעדיף את האחרוג המהודר ויטלו תחילה. אם כשר הוא, מה טוב, זכה לקיים את המצווה בהידור, ואם לאו, ייצא לאחר מכן באחרוג הכשר שאינו מהודר. בבסיס הוראה זו טמונה ההנחה, כי הידור מצווה אינו מתקיים אלא בד בבד עם קיום המצווה גופא, ואם "מצווה" אין כאן, "הידור מצווה" מנין (דברי הגר"ח הובאו ב"מקראי קודש" לגרצ"פ פרק סוכות ח"ב סימן ט', ובהוספות הגר"א סילבר בסוף שו"ת "נפש חיה" ח"ב). אולם, יש שדנו לפספק בהכרעה זו וגמרתנו משמשת להם כמקור עיקרי לשיטתם, כפי שיבואר להלן.

כידוע, מצוות עשה להקריב בהמה מובחרת לקרבן, שנאמר (ויקרא כב/א) "תמים יהיה לרצון" (רמב"ם הל' איסורי המזבח פ"א הל' א'). בהקשר לכך מבואר בסוגייתנו, כי כהן שעמד להקריב בשבת קרבן ציבור, ולפניו שתי בהמות, כחושה ושמינה, ושחט את הכחושה, יחזור וישחט את השמינה כדי לקיים את המצווה בהידור. מאחר שבשבת לא הותרה שחיטה, כי אם לצורך קרבנות שחובה להקריבם בו ביום, מוכח, כי הידור מצווה לאחר קיום המצווה, שייך גם שייך, שאם לא כן, כיצד הכהן רשאי לשחוט את הבהמה השניה, אם אין בכך כל תועלת (כן הקשה הגרצ"פ ב"מקראי קודש" שם).

המקדש על יין שאינו משובח: אכן, החיד"א ("ברכי יוסף" או"ח סימן רע"ב דין א') מצדד להלכה, כי המקדש בשבת על יין ולאחר מכן התברר לו שהיין היה מגולה ואינו מהודר לקידוש, יחזור ויקדש שנית על יין אחר **בברכה**, כפי שגמרתנו מורה לכהן לחזור ולשחוט בשבת [עייין שם שלרבים מהפוסקים מגולה פסול, ואף לשיטות שמגולה הוא חיסרון בהידור, י"ל שיחזור ויקדש].

ברם, יש המוחים בתוקף ("המאיר לעולם" ועוד), כי מגמרתנו אין כל ראייה, תוך שהם מדייקים את לשונה: "היו לפניו שתי חטאות, אחת שמינה ואחת כחושה, **שחט**... כחושה ואח"כ שמינה, פטור, ולא עוד, אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט". כלום מדובר בגמרא שהקרבן הכחושה, הבלתי מהודר, כבר **הוקרב** על המזבח? כלל וכלל לא! המדובר הוא שהקרבן נשחט, אך מצוותו, היינו, זריקת דמו על המזבח, עדיין לא התבצעה. לפיכך, כהן זה שעדיין לא ביצע את **מעשה המצווה** חייב לשחוט בהמה נוספת כדי לקיים בהידור את המצווה, שעדיין לא ביצע. אך אדם שכבר קיים את המצווה, זרק את דם הקרבן, נטל אחרוג כשר, אינו חוזר ומקיים את המצווה בהידור.

יש לחלק בין חובת הידור מן התורה לבין חובת הידור מדרבנן: יש המוסיפים, כי גם אם אכן גמרתנו עוסקת בכהן שסיים את מצוות ההקרבה וזרק את דם הקרבן, עדיין אין להשוות בין מצווה זו לשאר מצוות התורה. שכן, מצוות ההידור בקרבנות היא מצוות עשה מן התורה, ואילו מצוות ההידור בשאר המצוות, הנדרשת מן הפסוק "זה א-לי ואנוהו", היא מצווה מדרבנן לדעת ראשונים רבים. לפיכך, על הידור שנצטוו בו מן התורה יש לחזור גם לאחר שעיקר מעשה המצווה הסתיים, שהרי התורה בעצמה הטמיעה את ההידור במעשה המצווה וכל עוד המצווה לא הודרה, חלק מן המצווה לא התקיים. אך הידור דרבנן אינו חלק מן המצווה, ומשזו התקיימה, מה טעם להדר במצווה שפרחה ונעלמה, וצודק איפוא הגר"ח כי אין ליטול אחרוג מהודר לאחר קיום המצווה ("מקראי קודש" שם, בהררי קודש הערה 5).

[יש להוסיף, כי יש מצדדים בחילוק לאידך גיסא, כי גם אם בכל המצוות אין שייך להדר לאחר קיום המצווה, שונה הדבר בלולב מאחר שגם לאחר שכבר יצאו ידי חובת עיקר המצווה, יש קיום מצווה בכל רגע ורגע שנטולים אותו, וכמבואר בתוספות סוכה לט/א ד"ה "עובר לעשייתן" וברא"ש סוכה פ"ג סימן ל"ג, ועל כן מתקיים הידור המצווה בד בבד עם קיום המצווה עצמה, אף לאחר שכבר יצאו ידי חובת המצווה. ראה מקראי קודש שם, ובשו"ת להורות נתן ח"ו סימן ל"ח, וראה גם מועדים וזמנים ח"ב סימן ל"ט ועוד].

דף סה/ב כל ספירות שאתה סופר לא יהו אלא חמשים יום

להיכן נעלם היום החמישים של ספירת העומר?

גמרתנו עוסקת בהרחבה במצוות ספירת העומר, תוך שהיא חוזרת ושונה את הפסוק (ויקרא כג/טז) "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום". כולנו יודעים, כי מצוות ספירת העומר מתנהלת במשך ארבעים ותשעה ימים בלבד. להיכן, איפוא, נעלם היום החמישים?

ארבעים חסר אחת: שאלה זו חוזרת ונשנית בכתבי הראשונים ובספרי האחרונים, וכך כתב הרא"ש (פסחים פ"י סימן מ'): "יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמשים יום למה אין אנו מונין אלא תשע וארבעים יום". תמיהה זו הובעה לגבי ספירת העומר כמו גם לעניין שלושים ותשע המלקות. כידוע, ציוותה תורה (דברים כה/ג) "ארבעים יכנו", אך חז"ל דרשו "ארבעים חסר אחת". אמנם, הרמב"ם (הל' סנהדרין פרק י"ז הל' א') מנמק זאת: "אמרו חכמים... מכין אותו ל"ט שאם יוסיף לו אחת, נמצאת שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו". משמעות דבריו, לכאורה, כי חכמים הם שהורו להפחית מן המספר הקצוב בתורה, כדי שהמלקה לא ייכשל, חלילה, באיסור "לא יוסיף".

אך רוב האחרונים שוללים פרשנות זו בדברי הרמב"ם, מחמת מספר קושיות, ביניהן, שאם כן, מכל מספר מלקות שנקצב על ידי בית דין יש להפחית הלקאה אחת, ולא דווקא מאדם שעונשו נקצב לארבעים מלקות ("מנחת חינוך" מצווה תקצ"ד אות ד' עין שם). לפיכך מפרשים רוב האחרונים, כפי שכתב ה"כסף משנה" (שם, בפירושו השני): "שכן קבלו חכמים ממש רבינו ע"ה דרשה זו", ומטעם זה מן התורה אין להלקות כי אם שלושים ותשע מלקות.

הרא"ש - "דרך המקרא שאינו משגיח על חסרון האחד": ניצבים אנו, איפוא, בנקודת ההתחלה - התורה הורתה על מספר מסויים, בעוד שבפועל כוונתה היתה למספר פחות ממנו, מה פשר הדבר. הרא"ש (פסחים פ"י סימן מ, ועיין ריטב"א מכות כ"א) מבאר, "שכן דרך המקרא, כשמגיע המניין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד". כלומר, המקרא אינו משגיח בחסרונו של מספר אחד, אם על ידי כך ניתן לכלול את המספר בעשיריות שלמות, "ארבעים", "חמישים", וכדומה.

המקור לגימטריה "עם הכולל": לדעת אחרים, כלל זה תקף בכל מקום, ולא דווקא כאשר על ידי הוספת הספירה היתירה, ניתן לעגל את המספר לעשיריה שלמה, ושני נימוקים לדבר. האחד, "לא דק", היינו, אין הקפדה על חסרונו של מספר אחד. והשני, כי קבוצת המספר הכולל נחשבת גם היא כספירה אחת, וממילא ניתן למנות מספר זה ולהוסיפו על המספרים הבודדים. שיטת חישוב זו מכונה "עם הכולל".

הראשונים והאחרונים מביאים מקורות מעניינים מאד לכלל זה, שהמקרא אינו מדקדק במנין מספר בודד. הרא"ש (שם) מציין, כי התורה מונה (בראשית מו/כז): "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים", בעוד שהם מנו שישים ותשע נפשות בלבד [ועיין שם ב"קרבן נתנאל" שהקשה מדרשת חז"ל בבא בתרא כג/ב, על יוכבד שנולדה בין החומות].

בעל "לקט יושר" (או"ח) מביא בשם רבו, ה"תרומת הדשן", את הראיה הבאה. בגמרא (גיטין פ"א) נאמר, שהקב"ה הקדים בשתי שנים את הגליית אבותינו מארצנו כדי למונעם מאבדון. שכן, נאמר בפסוק (דברים ד/כה, כו) "ונושנתם בארץ והשחתם... כי אבד תאבדון", לאמר, אם יחטאו בשהותם בארץ במשך שמונה מאות חמישים ושתיים שנה, שהן גימטריה של המילה "ונושנתם", אזי יתקיים בהם, רח"ל, הפסוק "אבד תאבדון". כדי למונעם מכך, הקב"ה הקדים את גלותם בשנתיים, והגלם לאחר שהות של שמונה מאות וחמישים שנה בארץ. מדוע באמת היה צורך להקדים בשתי שנים, ולא היה די בהקדמה של שנה אחת? משום שהמקרא אינו מדקדק בהפרש של מספר אחד, והיו עלולים להכחד גם שנה אחת לפני תום המועד הקצוב!

המקובלים הביאו מקור לכלל זה, מן האמור בפסוק (בראשית מח/ה) "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי". רמז יש כאן, כי אפרים ומנשה כראובן ושמעון, כשם שהגימטריה העולה מצירוף שמותיהם זהה. זאת, למרות ש"אפרים ומנשה", 732, עודף במספר אחד על "ראובן ושמעון", 731. הא למדת שהפרש של מספר אחד, אינו מקלקל את השוויון ("דבש לפי" להחיד"א, אות ב' סימן י"ד, בשם ליקוטי גורי האר"י והרמ"ע) [ראה עוד בנושא רמ"א או"ח סימן ס"א סעיף ג', "מגן אברהם" סימן רצ"ה בשם התשב"ץ, "בית יוסף" סימן תקפ"ב].

כך, אפילו שימה כל שהוא לא תהא, אולם בשו"ת - נתינה בשיעור חשוב... ("אישים ושיטות", ס"ד).
ובשם רבי יוסילי מסלוצק, תלמיד הגר"ח מולאזין זצ"ל, נמסר:
"ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת" - שכר בשפע, **ושים** חלקנו עמהם לעולם" - אם איננו ראויים, זכנו לפחות במשהוא... (עובדות והנהגות מבית בריסק, ג' - צ"ג).

"אחד בבוקר, אחד בערב, לפני האוכל."

גם ד"ר כהן מבני ברק לא מפספס.

2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

חוויה רוחנית מרגשת

ותנו חלקנו

ספר לימוד יומי וכל יומי - בכל עת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות. חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל: veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד מונדרר** ז"ל

ב"ר יחזקאל ז"ל

נלב"ע ג' בחשוון תשס"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת אבי מורי החזן

הר"ר **שבתי בראון** ז"ל

ב"ר עקיבא הלוי ז"ל נלב"ע א' מרחשון תשמ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו החזן

הר"ר **יחזקאל בראון** הי"ו - מלבורן אוסטרליה

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **פנחס נצר** ז"ל בן יבדלחט"א ר' אברהם צבי שיחי'

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, התמסר רבות להקמת והפצת הדף היומי בג'ברלטר

נלב"ע בחטף ביום ב' מר חשוון תשס"ח **תנצב"ה**

הונצח ע"י מערכת "מאורות הדף היומי"